

Praksis MN

RAPPORT FRA ARBEIDSGRUPPEN
IMPLEMENTERING AV GENERISK KOMPETANSE
OG FERDIGHETER I BACHELORUTDANNINGEN
VED MN – delrapport fra praksisgruppen

Innhold

Arbeidsgruppe og mandat	2
Mandat.....	2
Medlemmer	2
Om gruppens arbeid	2
Drøfting	3
Hva menes med praksis?	3
«Alle studieprogram skal ha et tilbud om praksis»	4
Hvilke utfordringer innebærer praksis som del av utdanningen og hvordan kan de håndteres?	5
Ressursbehov	7
Forslag og anbefalinger	8
Vedlegg	11
Vedlegg 1 Forslag til emnebeskrivelse	11

Arbeidsgruppe og mandat

Mandat

Fra rapport fra arbeidsgruppe: Generisk kompetanse og ferdigheter i bachelorutdanningen som ble levert august 2018:

«I henhold til rapporten fra arbeidsgruppen, skal alle studieprogram skal ha et tilbud om praksis, og hvert studieprogram skal oppnevne en praksisansvarlig med ansvar for koordinering av praksis/innovasjonstilbudet og kontakt mot relevante eksterne partnere og næringsliv. Gruppen skal se på ulike løsninger for å få praksis inn som et element i studiene våre, både i form av økt fokus på praksis i eksisterende emner og i form av egne dedikerte praksisemner. Gruppen skal vurdere hvilke løsninger som kan fungere best for vårt fakultet. Gruppen bør kontakte fagmiljø som har lykket med praksis (lektorutdanning, sampol, siv.ing, BioCEED) og komme med forslag til modell og hvordan denne kan implementeres.»

Medlemmer

Leder: Johan Lie, Matematisk institutt

Bjørn Tore Hjertaker, Institutt for fysikk og teknologi, deltok i første halvdel av arbeidet

Stéphane Rondenay, Institutt for geovitenskap

Gaute Velle, Institutt for biovitenskap/ NORCE Norwegian Research Centre

Sekretær: Marianne Jensen, Matematisk institutt

Om gruppens arbeid

Gruppen har i dette arbeidet valgt å avgrense «alle studieprogram» til alle bachelorprogram.

Rapporten bygger i stor grad på medlemmenes erfaringer med studenter praksis. Som del av arbeidet har gruppen i tillegg gjort korte uformelle intervju med programstyreledere o.l. på instituttene.

Gruppen har hatt 5 møter.

Drøfting

Hva menes med praksis?

Flere muligheter – type arbeidsoppgaver

Man kan tenke seg at praksis kan innebære alle typer arbeid/arbeidsprosesser som er relevante for arbeidstakere med slik utdanning. Det kan f.eks. handle om

- å delta i et forskningsprosjekt eller deler av det
- å være i en bedrift/organisasjon og delta i ordinære arbeidsoppgaver der (arbeidslivspraksis), som f.eks. BIO298
- å være i en bedrift/organisasjon og gjøre spesielle arbeidsoppgaver, f.eks. knyttet til formidling som i BIO296
- å være undervisningsassistent, som f.eks. BIO297

Man snakker om at studenter «er i praksis», da handler det om hvor de er, de er ute i virkeligheten, ute i arbeidslivet. Samtidig kan man også snakke om «praksis som noe man holder på med», man praktiserer, man utøver,

I uformelle samtaler med instituttene kommer det fram ulike tanker om/oppfatninger av hva praksis er og kan være, f.eks.

- «For å være praksis må det arbeidet man gjør, ikke kun være for øvelsens del, det skal brukes til noe/brukes av noen andre». Praksis skal altså ha en komponent som er forskjellig fra ordinære studier.
- «bacheloroppgave – mulig å tenke som intern praksis.»
- «Noe eksternt, næringslivet, men kan i prinsippet også være forskningsarbeid på et laboratorium på instituttet»
- «å komme i inngripen med reell arbeidssituasjon som samsvarer med det som oppleves i en bedrift – møte relevante arbeidsoppgaver»
- «Må skille mellom øvelse og praksis. Avgrenset øvelse kun for øvelsens skyld er ikke praksis. Praksis vil være at man går ut og gjør noe for noen. Må tilpasses seg et arbeidsforhold. Lære hvordan man kan bidra til noe som er større enn en selv - ikke forelesninger. Konkrete oppgaver. Praksis vil variere fra disiplin til disiplin og etter behov. Noe man yter til et annet miljø. Kommer til et sted med tanke på hvordan det skal jobbes praktisk.»
- «Løse oppgaver utover pensum.»
- «Tenker at man må ut av UiB for å kunne regne det som praksis»
- «Intensjonen fra sentralt hold er nok at dette skal være arbeidslivstrening. Så praksis må innebære at studentene skal ut av huset. Fag lærer de her på huset, praksis skal gi dem noe mer/annet.»

I rapporten om generiske ferdigheter gis det ingen eksplisitt definisjon eller klar avgrensing av hva praksis skal/kan være, men man bruker begrepene arbeidslivspraksis og forskningspraksis. Det er videre særlig samarbeid med/utplassering i eksterne virksomheter som omtales.

Med bakgrunn i dette og diskusjon på møtene, har gruppen valgt å avgrense begrepet praksis på denne måten:

Å ta et praksisemne eller et emne der praksis inngår innebærer å utføre arbeid/delta i arbeidsprosesser som er relevante for arbeidstakere med slik utdanning. I tillegg kreves refleksjon over sammenhengen mellom teori og praksis, samt egen læring. Arbeidet/arbeidsprosessene skiller seg fra øvelser i andre emner ved at arbeidsoppgavene ikke er ren øvelse/simulering. Oppgavene medfører et ansvar for studenten ved at resultatet har nytte ut over å være en øvelse. Arbeidet bør foregå i et fellesskap med andre og med tilknytning til en eller flere praksisveiledere (mentor).

Erfaring fra studenter i praksis i biologi tilsier at studentene føler ansvar når de utfører «ekte» arbeidsoppgaver. Ansvaret fører ofte til læring som går ut over læring ved å utføre en øvelse. Ansvaret fører til økt læring fordi studentene fordyper seg i det teoretiske og tekniske ved oppgaven, de får mulighet til å se den praktiske nytten ved oppgaven og de reflekterer i større grad over sammenhengen mellom ulike oppgaver og fagfelt. Læringen øker også fordi praksisveileder nødvendigvis må bruke tilstrekkelig tid på opplæring for at studenten skal kunne utføre oppgaven uten å feile.

Praksis kan foregå internt på UiB eller eksternt (bedrift, organisasjon, stiftelse mm) der det utføres arbeidsoppgaver som er relevante for studentens utdanning. Intern praksis kan for eksempel være å hjelpe ansatte, masterstudenter eller PhD-studenter med forskningsprosjekter (BIO299, MOL 231), eller å undervise lab- eller feltkurs (BIO297).

«Alle studieprogram skal ha et tilbud om praksis»

Tilbud – betyr det at alle som vil skal kunne få ha praksis?

MatNat-fakultetet har årlig et bachelorstudentkull på ca. 700 studenter. Det er begrenset hvor mange eksterne praksisplasser man vil kunne skaffe og dersom man ikke vil tøye praksisbegrepet for langt, vil det også kunne være begrenset internt. Gruppen tolker det slik at å ha praksis skal være en mulighet som studenter om nødvendig konkurrerer om, ikke noe de har krav på. Vi tolker det også slik at praksisemner blir lagt til et utviklingssemester, hvor studentene må velge mellom praksis og utveksling, noe som vil begrense pågangen.

To muligheter – eget emne eller del av emne:

Praksis som eget emne

En mulighet er å ha praksis som eget/egne emne(r). Emnestørrelsen kan være f.eks. 10 sp i samsvar med hva som er standard emnestørrelse eller f.eks. 30 sp. Emnene kan ligge i 5. eller 6. semester som del av et utviklingssemester. Man kan tenke seg at det opprettes egne emner for hvert fag/studieprogram, eller at det opprettes et eller flere fellesemner. Emnet bør ikke legges tidligere enn 5. semester. Det er viktig at studenten har et faglig fundament før praksis, både for at studenten skal forstå praksis i lys av teori, og fordi praksisvert forventer et faglig minimumsnivå.

Studenten bør ha et minimum antall timer i praksis. Ved biologiutdanninga har man testet praksis tilsvarende 3 studiepoeng, men dette ble avvirket. Arbeidsmengden i form av administrering ble for tung i forhold til utbytte både for student, praksisvert og for emneansvarlig.

Eksempler på eksisterende slike emner:

BIO298 og HTEK102 er eksempler på eksterne praksisemner. Det samme er BIO296, men her er det en viss type arbeidsoppgaver det fokuseres på, formidling. BIO297, BIO299 og MOL231 er interne praksisemner, der arbeidsoppgavene er hhv undervisning og forskning.

Praksis som del av emne

Her inngår praksis som en mindre del av et emne. Flere institutt har nevnt bacheloroppgaven som et mulig emne der praksis kan inngå, enten intern eller ekstern, f.eks. STAT292.

Eksempler på slike eksisterende emner: GEOF232, PHYS117

Hvilke utfordringer innebærer praksis som del av utdanningen og hvordan kan de håndteres?

Ulike fag/program – samme praksissted

Flere studieprogram ønsker praksis hos de samme eksterne aktørene. F.eks. er Equinor og Havforskningsinstituttet nevnt av mange institutter i intervjurunden. Hvilke utfordringer skaper det og hvordan kan de løses?

- En ekstern aktør er neppe villig til å forholde seg til mange ulike opplegg for ulike studenter avhengig av studieprogram. Man kan da enten tenke seg at man har et eller flere fellesemner slik at rammene er like, eller at visse felles rammer legges som føringer på alle praksisemner der man benytter felles aktører
- Overfor slike partnere må det også være et samkjørt system når det gjelder kommunikasjon om utplassering og oppfølging av studentene, slik at den eksterne partneren vet hvem de skal forholde seg til om hva.
- Det kan tenkes at eksterne aktører som har mange praksisstudenter vil kreve en form for kompensasjon for administrativt arbeid med håndteringen av alle studentene. Samtidig bør vi være klare på at studentene skal utføre nyttige arbeidsoppgaver hos verten. Da blir arbeidskraft en form for kompensasjon.

Fellesemne eller fag-/programspesifikke emner?

Det bør legges til rette for at studenten reflekterer omkring studier og praksis for å øke læringsutbyttet. Ansatte tilknyttet faget/programmet må involveres for å sikre at praksis er faglig forankret og for å binde praksis mot andre emner/ teori. Dersom man har et fellesemne vil det bety at personer på flere institutt må involveres i driften av et emne som tilhører en annen enhet. Da må man sørge for et system som sikrer at

- Alle praktiske ting, f.eks. tilganger til emner på Mitt UiB o.l. fungerer smertefritt
- At inntekter og utgifter fordeles mellom de ulike enhetene som er involvert
- At fagpersoner på et institutt engasjerer seg i og tar ansvar for emnet selv om det ikke tilhører eget institutt

Administrasjon av emnet vil ligge til eierenheten.

Et alternativ er egne emner på hvert institutt. Da er ansvaret for faglig oppfølging i egne fag tydelig plassert, men man må i stedet sikre at instituttene forholder seg til

- felles rammer for praksisopplegg
- at emnet delvis administreres på annen enhet
- avtalt system for kommunikasjon med praksisstedene

Gruppen mener emnet bør legges administrativt til fakultetet. Emnet skal være et fellesemne for alle institutt og vil ikke naturlig høre mer hjemme på et institutt enn på et annet.

Administrasjonen av emnet vil innebære mye kontakt med eksterne parter og da en klar fordel at kontaktperson tilhører fakultetet og ikke et institutt for å synliggjøre at dette er et fellesemne, ikke et emne som kun gjelder et institutt. Hvert institutt må imidlertid ha en faglig ansvarlig for praksis som bl.a. følger opp egne studenter.

Timeplankollisjoner

Så sant vi ikke har et 30 sp emne, skal praksisemnet eller emnet der praksis inngår, tas sammen med et eller flere andre emner. Dette kan skape kollisjoner i timeplan. Hvordan unngå/reducere problemet?

HTEK102 ligger i 3. semester og alle studentene som tar dette emnet har de samme to emnene parallelt. Det har latt seg gjøre å timeplanlegge slik at to hele dager pr. uke er satt av til HTEK102. Dette vil være enklere å få til tidlig i studiet der alle studentene tar samme emner og der man har en viss mulighet til å styre timeplan for parallellemlernene. Dette kan være vanskeligere dersom det er snakk om gjenbruksemner fra andre institutt.

BIO298 tas i 5. eller 6. semester. Her skal studenten gjennomføre 140 timer praksis i løpet av ett semester. Gjennomføringen avtales mellom student og arbeidssted, og det er opp til studenten å tilpasse praksis til annen læringsaktivitet. Det gjøres ikke noen tilpasninger i timeplan.

Omtrent samme måte brukes også i et av semestrene på lektorprogrammet. Studentene får i 8. semester 40 dager til å gjennomføre tilsvarende 30 dager i skolen (tar 10 sp utenom) og avtaler nærmere med skolen når de skal være tilstede. Vi kaller dette «fleksibel praksis». Tidligere i studiet brukes også videoopptak av undervisning, samt noe ekstraundervisning for å redusere kollisjonsproblemene. På lektorprogrammet har man ikke lykket med å få til dette godt nok, lektorstudentene opplever det som problematisk. Men det vil nok være slik at studentenes forventninger til kollisjonssikring og tilrettelegging vil være større dersom praksis er obligatorisk (som i lektorprogrammet) enn om det er frivillig.

Men instituttene vil måtte se på plassering av praksisemne/emne som inneholder praksis og hva som er anbefalt parallelt, og behov for tilpasninger, for å få dette til å fungere.

Gulrøtter for mentorer/praksissted?

I lektorprogrammet får praksisskolene betalt pr. student, der noe går til veiledere i skolen (mentorer). Det er ikke benyttet betaling til bedrift/mentorer i HTEK102 og BIO298. Her har det fungert ved at bedriftene har fått «betaling» gjennom tilgang på arbeidskraft. En forskjell er nok antallet studenter det gjelder. Ønske om/behovet for gulrøtter vil kunne dukke opp dersom etterspørselen etter plasser øker.

For intern praksis, deltagelse i forskningsarbeid, kan det være behov for gulrøtter for å få nok folk til å melde seg som mentorer.

Forsikring av studenter

Fra BIO298 og HTEK102 er det uklare retningslinjer for forsikring av studenter mens de er i ekstern praksis. utfordringen er at enkelte praksisverter forlanger at studentene er forsikret mens de er i praksis ved deres arbeidsplass. Samtidig faller studenter inn under statens selvassurandørordning, og studenter kan derfor ikke forsikres av universitetet. Denne utfordringen må løses før praksis kan tilbys til en større gruppe studenter.

For BIO298 har man løst det slik ifølge infoskriv til praksisvertene:

I Norge er arbeidsgivere pliktet å ha yrkesskadedekning for sine ansatte. For staten faller dette inn under selvassurandørordningen. Dvs. at statlige arbeidsgivere ikke kan kjøpe yrkesskedeforsikring, og at eventuell skade blir dekket av staten selv. Når våre studenter er i praksis hos en ekstern bedrift eller institusjon, har de krav på samme yrkesskadedekning som praksisstedets egne arbeidstakere. Det betyr at praksisverten kan forsikre praksisstudenter innen sin vanlige forsikringsordning, og at kostnadene kan søkes refundert av bioCEED. Alternativet er at studenten kjøper egen forsikring.

For HTEK102 har man løst det ved at studentene ble bedt om selv å tegne ulykkesforsikring.

Gruppen mener dette ikke er ideelt da utdanning skal være gratis. På den annen side vil ikke en slik forsikring (dersom UiB inngår avtale med et forsikringsselskap) koste mer enn en lærebok, dermed er det ikke så mye forlangt at studentene dekker dette selv..

Ressursbehov

Instituttene som har erfaring med praksis både internt og eksternt, melder tilbake at det er svært administrativt ressurskrevende. Erfaring fra BIO298 tilsier at det først og fremst tar tid å finne praksisverter og å ha god dialog med praksisverter. I tillegg skal studenter i praksis følges opp for å sikre at praksis er faglig forankret. Dette innebærer at arbeidsmengden er proporsjonal med antall studenter som tar emnet. Den administrative jobben må gjøres hver gang emnet undervises, noe som betyr at man ikke kan bruke samme undervisningsmaterieill

som forrige gang emnet ble undervist, noe som er mulig i andre emner. Emnet derfor mer arbeidskrevende enn andre emner. I BIO298 er det satt et tak på 20 studenter per kull.

Når det gjelder ekstern praksis handler det bl.a. om å

- skaffe samarbeidspartnere/ praksisverter og avklare mulige oppgaver som studenten skal gjøre hos samarbeidspartner, samt avtale antall praksisplasser
- holde samarbeidspartnerne varme, være pådriver, f.eks. gjennom dialogmøter.
- fordeling av studenter. Dette kan gjøres på flere måter. I BIO298 sende studentene en søknad med tre prioriterte ønsker blant de aktuelle bedriftene og legger ved et motivasjonsbrev. I HTEK102 trekkes det lodd om rekkefølgen man kan velge sted.
- Følge opp studenter ved oppstart, underveis og ved semesterslutt, f.eks. ved å samle studentene til møte og seminarer, eller ved å besøke bedriftene
- Lage og formidle informasjon om rammer for praksisen til samarbeidspartnere og studenter
- Praksisavtale – avtale mellom student, bedrift og UiB? Dette har vært benyttet i BIO298 og HTK102
- Sette sensur for studentene (basert på fire blogginnlegg, refleksjonsnotat og avsluttende presentasjon i BIO298)

Dialogmøter mellom studenter, praksisverter, emneansvarlig og administrativt personell fra UiB blir for eksempel arrangert årlig i BIO298. Hensikten med dialogmøter har vært å finne fram til de gode erfaringene som kan bygges på og diskutere forbedringer.

Også for intern praksis er erfaringene at dette er svært ressurskrevende. Det handler bl.a. om at det kan være vanskelig å få skaffet nok prosjekter/praksisplasser og tidkrevende med oppfølging av studentene, samt utgifter til forbruksmateriell. Eks. MOL231

For å kunne ha praksis som et tilbud i alle bachelorprogram, må det tilføres ressurser, primært i form av vitenskapelig og administrativ tidsressurs. Ved intern praksis må det også regnes kostnader til forbruksmateriell.

Når det gjelder direkte kostnader kan vi forvente at forsikring kan koste noe. I emnet BIO298 utbetales det ikke noen kompensasjon til praksisvertene. Samtidig gjøres det oppmerksom på at studentene skal være til hjelp for praksisvert, og at hjelpen kan sees på som en indirekte betaling. Det opplyses også om at studentene ikke skal betales av praksisvert, og at Institutt for biovitenskap dekker reise til og fra UiB til praksisverten. Dersom studentene må overnatte ved praksisvert sin faste arbeidsplass kan dette også dekkes. Ved reise og overnatting fra arbeidsplassen og videre må verten dekke dette på egne prosjekter.

Forslag og anbefalinger

- Opprette et felles 10 sp praksisemne for arbeidslivspraksis hos eksterne aktører, samt hos aktører innen UiB utenom instituttene selv, f.eks. museet. Emnet legges administrativt til fakultetet.

- Praksisansvarlig ved hvert institutt står for faglig oppfølging av egne studenter. En sentralt tema under den faglige oppfølgingen blir å knytte teori og emner fra UiB til studentenes erfaringer fra ekstern praksis. Praksisansvarlig bør legge til rette for at studentene reflekterer over sammenhengen mellom ulike oppgaver og fagfelt. Vedlagt er et forslag til emnebeskrivelse.
 - Instituttene gir beskjed til fakultetet om ønskede konkrete eksterne praksissteder knyttet til dette emnet for studenter på deres bachelorprogram.
 - Fakultetet oppretter minst en administrativ stilling knyttet til dette praksisemnet, samt støtte for instituttene i arbeidet med intern praksis
 - Fakultetet oppretter et praksisforum der praksisansvarlig ved de ulike instituttene deltar. Det utpekes en faglig leder for praksisforumet. Det bør gis kompensasjon for denne oppgaven. Leder for praksisforumet har et overordnet ansvar for koordinering med involverte institutt og eksterne praksissteder. Sammen med praksisadministrasjonen og i samråd med praksisforumet har leder ansvar for å
 - invitere foreslåtte eksterne praksissteder til å delta og organiserer/koordinerer planleggingsmøter med aktørene. Her deltar aktuelle praksisansvarlige fra instituttene
 - koordinere utplassering av studentene
 - De eksterne praksisstedene melder hvert semester tilbake hvor mange studenter de kan ta imot fra hvert bachelorprogram og oppnevner mentor(er).
 - Institutt som allerede har eksterne praksisemner: Institutt/programstyre bør vurdere om man kan legge ned disse dersom de involverer eksterne parter som også er aktuelle for fellesemnet, og heller ta i bruk fellesemnet. Dersom ikke det er ønskelig og man vil beholde disse emnene, må instituttet samarbeide tett med praksisforum og praksiskoordinator om kommunikasjon og samarbeid med de eksterne partnerne som er felles. Det samme gjelder planer for nye emner med ekstern praksis som involverer de samme aktørene. Dette for å unngå «for mange kokker» og uklarheter hos ekstern partner, samt for å sikre at praksisemner er sammenliknbare på tvers av institutter. Basert på lærerutdannings erfaring anbefales det at når det gjelder kommunikasjon om rammer for praksisoppholdet og fordeling av studenter med de eksterne praksisstedene, er færrest mulig ulike personer involvert.
 - Egne praksisemner må ha emnebeskrivelse på lik linje med andre emner. Det gjelder spesielt beskrivelse av Mål og innhold, samt Læringsutbytte.
 - Det legges opp til at man tar dette praksisemnet i 5. eller 6. semester. Instituttene gir anbefaling om hvilket semester som passer for deres studenter. Instituttene vurderer selv behovet for tilrettelegging for å unngå kollisjoner.
 - Fakultetet bør gjennomføre en grundig juridisk utredning av spørsmålet om forsikring av studentene, og deretter gi klare retningslinjer vedrørende forsikring av studentene når i er i praksisutplassering.
 - Det gis reisestøtte til studentene til eksterne praksissteder som fakultetet tilbyr.
 - Studenter kan selv finne og kontakte eksterne praksissteder utover de fakultetet tilbyr. Praksissted/-opplegg må godkjennes av praksisansvarlig og følge rammene for praksisemnet.
 - Praksisforum vurderer om det er ønskelig/behov for å opprette felles praksisemne med eksternt praksissted, for å dekke andre typer praksis enn arbeidslivspraksis, for eksempel undervisningspraksis eller formidlingspraksis.
 - For bachelorprogram der det ikke er ønskelig eller hensiktsmessig med ekstern praksis, f.eks. ved at det er vanskelig å få (egnede) steder, må instituttet tilby intern praksis.
-

F.eks. eget internt praksisemne, eller praksis som del av et emne. Et institutt kan godt ha tilbud om intern praksis i tillegg til at ekstern praksis er et tilbud for deres studenter.

- For slike emner og emner som allerede inneholder intern praksis, bør instituttene i størst mulig grad fremheve praksisdelen i informasjon på nett, slik at dette blir bedre synliggjort enn det er i dag
- Man kan tenke seg intern praksis der studenter fra ulike bachelorprogram jobber med samme prosjekt. Her tilhører emnet et av instituttene

Vedlegg

Vedlegg 1 Forslag til emnebeskrivelse